

Uppdaterad 28 okt 2004 00:15

Turkiet ännu på förnekelsens väg

■ **Signerat** **En nation måste välja sin stolthet.**

[Henrik Berggren](#)

LIKSOM VID MÅNGA andra brott tycks det finnas ett bestämt modus operandi, ett återkommande tillvägagångssätt, vid folkmord.

Offren bör tillhöra en minoritet med låg militär förmåga att försvara sig men vars lojalitet mot den rådande statsbildningen kan misstänkliggöras. Avsikten får dock inte vara tydlig från början. Medborgarna som ska utrotas bör först avskiljas från den övriga befolkningen genom administrativa åtgärder: yrkesförbud, apartheidliknande regler, gettoisering och deportationer.

Något officiellt beslut om folkmord bör inte förekomma. Statens vilja att låta utplåna en del av sina medborgare kommuniceras bäst genom antydningar och inofficiella kanaler till lägre tjänstemän. Själva mördandet överläts med fördel åt paramilitära styrkor eller speciella insatsgrupper som ligger utanför den reguljära armén. Militärer envisas ofta med byråkratisk dokumentation och kan ha moraliska betänkligheter inför dödandet av civila.

ALLA OFFICIELLA BEVIS bör undanröjas. Men om olyckan ändå skulle vara framme i form av graverande dokument i arkiven gäller det att förneka. Det finns så många sätt folk kan dö på: sjukdomar, svält, krig. Och har det gått tillräckligt lång tid blir händelserna del av Historien, ett avlägset, våldsamt förflutet som inte angår oss moderna människor.

Nej, jag talar inte om Förintelsen. Eller om Rwanda eller vad som nu pågår i Sudan. Utan om det som brukar betecknas som det första moderna folkmordet: massakern på över en miljon armenier och syrianer inom det osmanska riket under första världskriget.

I tisdags anordnade Södertörns högskola en konferens på temat "Historia, folkmord och demokrati: fallet Turkiet". En av deltagarna var den turkiske historikern Taner Akçam som är knuten till University of Minnesota.

Lågmält och med omsorgsfull dokumentation beskrev han folkmordets väg från tanke till handling. Hur beslutet fattades på ett hemligt möte inom den ungturkiska rörelsen. Hur de osmanska inrikes- och försvarsdepartementen deltog i organiseringen. Hur paramilitära förband bestående av frigivna fångar och kurder upprättades. Hur order om deportationer utgick från Istanbul till provinserna vars andemening var tydlig: lös problemet med de folkgrupper som inte passade in i den muslimska, turkifierade staten.

Hans källor utgörs av dokument från rättegångar mot de ansvariga som ägde rum 1919, under den interimregering som upprättades efter det osmanska rikets nederlag i första världskriget. Då erkändes folkmordet officiellt. Och år 1921, inför det turkiska parlamentet, erkände Mustafa Kemal - det moderna Turkiets grundare med tillnamnet Atatürk - att ett folkmord begåtts mot den armeniska befolkningen.

Men 1923 hävde den nya turkiska regeringen de fällande domarna mot de ansvariga för folkmordet. Och på denna förnekelsens väg vandrar Turkiet ännu i dag.

Problemet är att även om det osmanska riket slutgiltigt gick under med den turkiska

republikens grundande 1923 finns det en underliggande kontinuitet inom den politiska eliten. Om det moderna Turkiet inte har något att göra med det gamla osmanska rikets göranden och låtanden, vilket en del turkar hävdar, skulle det naturligtvis inte vara något problem att öppna arkiven och diskutera frågan offentligt.

Men Turkiet är en senkommen gäst vid nationalstaternas gästbud. Ett historiskt förlopp som i de gamla europeiska nationalstaterna tagit hundratals år komprimerades i Turkiet ihop till ett par decennier. Det gamla osmanska rikets plågsamma kollaps och Kemal Atatürks snabba modernisering skapade grogrund för en nationell identitet där offermentalitet och stolthet gått hand i hand. Att erkänna folkmordet på armenierna blir då en eftergift gentemot de europeiska stormakter som en gång styckade resterna av det osmanska riket. Samma länder som nu genom EU kräver att Turkiet tar sitt historiska ansvar.

DET KAN TYCKAS SOM en symbolfråga i jämförelse med mer aktuella kränkningar av mänskliga rättigheter. Men massakern på armenier och syrianer går rakt in i frågan om Turkiets förmåga att skapa en modern nationell identitet. I stället för att försvara förövarna av ett folkmord skulle man kunna hylla de tjänstemän som hellre avgick än deltog i massakrerna och alla de muslimer som hjälpte och skyddade offren, ofta med fara för eget liv.

Det är inget fel att vara stolt över sitt land. Frågan är bara vad man väljer att vara stolt över.

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.